

PROSTĚJOV ŘEŠÍ ROZVOJ MĚSTA NEKONVENČNĚ – VE SPOLUPRÁCI SE STUDENTY FAST VUT V BRNĚ

Řešení problémových lokalit ve městech a obcích je často iniciováno podněty místních obyvatel, kteří nejlépe znají každodenní fungování svého okolí a upozorňují na jeho nedostatky. Tyto podněty mohou souviset se zanedbaným veřejným prostorem, dopravními problémy, nedostatkem zeleně, nevyužívanými objekty, bezpečností nebo sociálními problémy v území. Vedle občanských podnětů mohou být impulzem k řešení také výstupy strategických dokumentů města, odborných analýz, územně plánovacích podkladů nebo požadavky vyplývající z dotačních programů a legislativních změn.

Postup obcí, který je funkční, ale má své limity

První otázkou bývá, zda má obec dostatečné personální a finanční kapacity. Pokud je odpověď kladná, což zdaleka nebývá samozřejmostí, může zahájit přípravu projektu. Prvním krokem však není samotné navrhování dílčích úprav. Takový postup totiž často vede pouze k odčerpání finančních prostředků, které by mohly být využity efektivněji, a zároveň přináší jen minimální dopad na problém, který bývá ve většině případů mnohohrstevnatý.

Pokud chce obec nalézt kvalitní a dlouhodobě funkční řešení, musí nejprve důkladně poznat řešené území. To znamená shromáždit co největší množství relevantních technických, ekonomických, sociálních i environmentálních dat, jejichž cílem je pochopit skutečné příčiny problémů, nikoli pouze jejich projevy. V této fázi se zpravidla zapojují odborníci z různých profesí – urbanisté, architekti, dopravní inženýři, sociologové nebo specialisté na životní prostředí.

Ani obce s omezenými finančními možnostmi však nejsou bez řešení. Existuje několik cest, jak získat kvalitní odbor-

né podklady bez výrazného zatížení obecního rozpočtu. Jedním z nástrojů, který se v posledních letech postupně prosazuje, je spolupráce s akademickou sférou. Ta přináší nejen odborné zázemí, ale také nový pohled na řešenou problematiku a možnost ověřit více variant budoucího rozvoje.

Nedílnou součástí přípravy projektu musí být také participace veřejnosti, která je dnes považována za jeden ze základních principů kvalitního plánování. Obyvatelé by měli mít možnost vyjádřit své potřeby, zkušenosti i představy o budoucím rozvoji území prostřednictvím dotazníků, workshopů, veřejných jednání nebo komunitních setkání. Právě veřejnost jako každodenní uživatel města dokáže upozornit na problémy, které nemusí být z odborných analýz zřejmé.

Přestože participace nemusí vždy vést k jednoznačné shodě, umožňuje lépe identifikovat priority jednotlivých skupin obyvatel a zároveň zvyšuje transparentnost celého rozhodovacího procesu. Obecně lze předpokládat, že kvalitně vedený participační proces významně přispívá také k následné akceptaci navrhovaných řešení.

Hledání optimálního řešení představuje proces, při němž je nutné vyvažovat řadu často protichůdných požadavků. Vedle technické proveditelnosti je třeba zohlednit investiční i provozní náklady, dostupné finanční zdroje, ochranu životního prostředí, dopravní obslužnost, bezpečnost, estetickou kvalitu i očekávání veřejnosti. Jednotlivé zájmy přitom nemusí být vzájemně slučitelné a výsledný návrh proto zpravidla představuje kompromis mezi ekonomickými možnostmi, technickými limity a společenskými potřebami. Smyslem přípravy projektu není nalézt ideální řešení pro jednotlivce, ale vytvořit řešení, které bude dlouhodobě přínosné jak pro většinu uživatelů území, tak pro samotné území.

Úspěšné propojení samosprávy a akademické sféry

Po schválení zadání přistupuje obec k výběru projektanta nebo projekčního týmu. Právě v této fázi oslovil Magistrát města Prostějova, konkrétně Odbor rozvoje a investic, Ústav architektury Fakulty stavební VUT v Brně s nabídkou spolupráce.

Šlo o promyšlený krok. Magistrát na základě předchozích zkušeností věděl, že nechce postupovat standardní cestou výběru projektanta, ať už prostřednictvím veřejné zakázky nebo architektonické soutěže. V každé z těchto variant vnímal určitá omezení, která nechtěl akceptovat.

Za hlavní přínos spolupráce se studenty považoval jejich odlišný generační pohled, větší otevřenost novým myšlenkám a do určité míry také kreativitu, která není zatížena běžnými stereotypy projekční praxe. Úspěšná spolupráce je však vždy založena na jasném vymezení podmínek obou stran tak, aby byla naplněna očekávání, v tomto případě města i akademického prostředí.

Výzkum, analýzy a vstupní data jsou klíčové

Přestože magistrát studentům poskytl rozsáhlé podklady a množství technických dat, spočívá práce budoucích architektů především ve vlastním poznání území a kritickém vyhodnocení všech dostupných informací. Nedílnou součástí tohoto procesu je osobní návštěva lokality a bezprostřední vnímání její atmosféry. Charakter prostředí je totiž ovlivňován celou řadou vzájemně působících faktorů, které nelze plně zachytit v obecných podkladech ani technické dokumentaci.

Jedná se o individuální zkušenost založenou na vlastním pozorování, prostorových vztazích, měřítku, světelných podmínkách, zvukových vjemech i celkové atmosféře místa. Takto získané poznatky nelze nahradit pouze virtuálními podklady nebo analytickými daty. Právě tato zkušenost se následně stává jedním z klíčových faktorů ovlivňujících výsledný architektonický návrh.

Do analytické části studenti následně zapracovávají výsledky kvantitativních analýz a dalších odborných průzkumů. Teprve propojením objektivních dat s vlastním poznáním místa vzniká ucelený obraz o problémech území, jeho potenciálu i možných směrech dalšího rozvoje.

Výhodnost spolupráce

Spolupráce mezi samosprávou a akademickou sférou přináší přínosy oběma stranám. Z pohledu studentů představuje možnost pracovat na reálném zadání pro skutečného investora. Výsledky jejich práce nejsou pouze akademickým cvičením, ale mohou se stát podkladem

pro budoucí rozhodování města a následně ovlivnit podobu veřejného prostoru. Tato skutečnost studenty motivuje k odpovědnému přístupu a zároveň jim umožňuje získat zkušenosti, které běžná výuka jen obtížně nahrazuje. Motivujícím prvkem je rovněž možnost získání stipendia za kvalitně odvedenou práci.

V průběhu semestru studenti pravidelně prezentují dílčí výsledky své práce zástupcům města i vedoucím ateliéru. Díky průběžným konzultacím získávají okamžitou zpětnou vazbu nejen z akademického prostředí, ale také od budoucího uživatele návrhu. Mohou tak průběžně ověřovat správnost svých úvah, reagovat na připomínky a postupně rozvíjet kvalitu navrhovaného řešení.

Přínos pro město spočívá především v získání širokého spektra návrhů, které představují různé pohledy na řešenou problematiku. Každý student přistupuje k zadání individuálně, díky čemuž vzniká množství variantních řešení s odlišnými urbanistickými, architektonickými i provozními přístupy. Takto vzniklý soubor návrhů poskytuje městu cenný

materiál pro další rozhodování a umožňuje identifikovat silné i slabé stránky jednotlivých koncepcí.

Studentské práce se často stávají podkladem pro formulaci zadání následné veřejné zakázky nebo architektonické soutěže. Město si díky nim může ověřit různé směry budoucího rozvoje ještě před zahájením finančně náročnějších projektových prací. Spolupráce s vysokou školou tak představuje efektivní způsob, jak získat kvalitní analytické i koncepční podklady při relativně nízkých nákladech.

Studenti Ústavu architektury Fakulty stavební VUT v Brně jsou během studia připravováni na reálné prostředí architektonické a projekční praxe. Vedle výtvarných a kompozičních disciplín absolvují také předměty zaměřené na konstrukce staveb, statiku, stavební fyziku, technická zařízení budov, urbanismus či dopravní řešení. Výsledné návrhy proto nejsou pouze výtvarnou vizí, ale vycházejí z technických, provozních i ekonomických souvislostí a představují možné varianty budoucího rozvoje.

Analýza místa řešeného objektu

První téma, které umožnilo navázat dlouhodobou spolupráci

Jedním z prvních témat společné spolupráce bylo hledání nového využití objektu bývalých městských lázní v Prostějově. Budova postupně přestávala vyhovovat současným požadavkům na provoz a magistrát začal hledat možnosti jejího dalšího využití. Ve hře bylo několik variant – od modernizace stávajícího provozu až po úplnou funkční změnu objektu.

Cílem bylo nalézt řešení, které bude dlouhodobě smysluplné, ekonomicky udržitelné a zároveň přinese městu novou veřejnou hodnotu. Ve stejné době řešil magistrát také nedostatečnou kapacitu městské knihovny, která dlouhodobě patří mezi nejvýznamnější kulturní instituce ve městě. Právě propojení těchto dvou témat vedlo ke vzniku myšlenky transformovat bývalé lázně na novou městskou knihovnu a kulturní centrum.

Na první pohled se jedná o dva zcela odlišné provozy. Právě kontrast mezi

původní funkcí budovy a jejím novým využitím však představoval pro studenty mimořádně atraktivní architektonickou výzvu. Hledání způsobu, jak zachovat identitu původního objektu a současně vytvořit moderní veřejnou instituci odpovídající současným potřebám společnosti, se stalo hlavním tématem návrhů.

Významným předpokladem úspěšné transformace je také samotná poloha objektu. Budova bývalých městských lázní se nachází v bezprostřední blízkosti historického centra Prostějova, na významné městské třídě s vysokou intenzitou pohybu obyvatel. V okolí se nachází řada veřejných institucí, zastávky veřejné dopravy a další občanská vybavenost. Lokalita proto vytváří vhodné podmínky pro umístění významné veřejné budovy, která může sloužit jako přirozené kulturní a společenské centrum města.

Dva přístupy k řešení

Z výsledků studentských prací je patrné, že se při hledání nového využití objek-

tu postupně vyprofilovaly dva základní architektonické přístupy. První usiloval o maximální zachování původního charakteru budovy a využití její historické identity jako hlavního motivu návrhu. Druhý naopak pracoval s výraznější transformací objektu a snažil se vytvořit zcela novou architektonickou vrstvu odpovídající současným potřebám.

Oba přístupy prokázaly vysokou kvalitu a ukázaly, že k jednomu zadání může existovat více správných řešení. Pro jejich bližší představení byly vybrány dvě ateliérové práce, které reprezentují oba směry uvažování.

„Základní nosnou myšlenkou atmosféry návrhu je snaha o maximální přiznání bývalého účelu městských lázní a práce s tímto dědictvím. I to se nakonec promítlo do samotného názvu – Knižní lázně. Tato idea je úzce spjata s hlavním principem práce s prostorem objektu, kterým je odhalení a zpřístupnění všech zajímavých prostor původního provozu městských lázní uživatelům knihovny. Především bazénu a technických prostor pod ním. Bazén se tak stává samotným

Analýza místa řešeného objektu

Filip Rajman: Vizualizace navrhovaného exteriéru

Filip Rajman: Vizualizace navrhovaného interiéru

jádrem architektonického návrhu – nositelem identity nově navrženého objektu. Je kavárnou, společenským prostorem, příležitostně velkým sálem pro pořádání kulturních akcí a symbolickým obývacím pokojem města. Právě na něj je navázán

celý provoz budovy,” charakterizoval svůj návrh Filip Rajman.

Návrh vychází z přesvědčení, že původní architektura představuje významnou hodnotu, kterou není nutné skrývat, ale

naopak rozvíjet a interpretovat novým způsobem.

Na protějším pólu stojí návrh Terezie Palíškové, která přistoupila k transformaci objektu podstatně odvážněji: „Transformací prochází nejen vnitřní prostor, ale také okolní veřejné prostranství a zahrada, čímž vzniká významný lokální bod komunitního života. Návrh respektuje nosný konstrukční skelet původní budovy, zároveň však vytváří moderní, světlý a inspirativní prostor, který odpovídá současnému pojetí knihovny jako otevřené kulturní instituce.“

Na rozdíl od předchozího návrhu zde není hlavním motivem zachování původní identity lázně, ale vytvoření nové architektonické vrstvy, která reaguje na současné potřeby města a jeho obyvatel. Přestože oba návrhy vycházejí ze stejného zadání, představují rozdílné

Terezie Palíšková: Vizualizace navrhovaného exteriéru

způsoby uvažování o hodnotě stávající architektury a o míře její transformace.

Zajímavým výsledkem celého procesu bylo také hodnocení obou prací. Návrh Terezie Palíškové získal nejvyšší ocenění poroty složené ze zvolených představitelů města Prostějova. Naproti tomu návrh Filipa Rajmana zvítězil v odborné studentské soutěži o Cenu Arnošta Wiesnera, kde hodnotící komisi tvořili výhradně praktikující architekti.

Výsledky obou hodnocení ukazují, že kvalitní architektonické řešení nemusí být pouze jedno. Zatímco odborná veřejnost často oceňuje především architektonickou originalitu, práci s prostorem a koncepční čistotu návrhu, zastupci samosprávy zpravidla přikládají větší význam praktické využitelnosti, ekonomické přiměřenosti a společenskému přínosu pro město. Oba pohledy jsou legitimní a vzájemně se doplňují. Právě konfrontace těchto různých přístupů představuje jednu z největších hodnot spolupráce mezi akademickou sférou a veřejnou správou.

Prezentace návrhů a veřejná diskuse

Nedílnou součástí tvorby architektonických návrhů by měla být jejich průběžná prezentace veřejnosti. Návrh totiž nevzniká pouze pro investora nebo odbornou porotu, ale především pro budoucí uživatele daného prostoru. Proto je vhodné vytvářet příležitosti k veřejné diskusi již v průběhu zpracování projektu.

Stejným způsobem jsou vedeny také studentské návrhy. Jejich veřejné prezentace umožňují obyvatelům seznámit se s připravovanými koncepcemi, klást otázky a vyjadřovat své názory. Přestože veřejnost nemusí disponovat odbornými znalostmi z oblasti architektury nebo urbanismu, přináší cenné zkušenosti vycházející z každodenního užívání města. Právě tyto podněty mohou upozornit na souvislosti, které by jinak zůstaly přehlédnuty.

Současně mají veřejné prezentace významný participační rozměr. Obyvatelé získávají pocit, že jsou součástí rozho-

Terezie Palíšková: Vizualizace navrhovaného interiéru

dovacího procesu a že jejich názory mají reálnou hodnotu. To následně usnadňuje přijetí budoucího projektu a omezuje riziko konfliktů při jeho realizaci.

Závěr

Řešení problémových lokalit představuje komplexní proces, ve kterém se prolínají urbanistické, architektonické, technické, ekonomické, společenské i politické aspekty. Hledání optimálního řešení proto nelze redukovat pouze na návrh nové stavby nebo úpravu veřejného prostoru. Stejně důležitá je kvalitní příprava projektu, důkladné poznání území, práce s analytickými podklady a otevřená komunikace mezi všemi účastníky procesu.

Zkušenosti z Prostějova ukazují, že spolupráce samosprávy s akademickou sférou může být efektivním nástrojem pro hledání nových rozvojových možností města. Studenti přinášejí do procesu svěží pohled, odvahu zkoumat netradiční řešení a schopnost nahlížet na problémy bez profesních stereotypů. Město naopak poskytuje reálná zadání, praktické zkušenosti a možnost ověřovat navrhovaná řešení v podmínkách skutečné veřejné správy.

Významným přínosem tohoto modelu není pouze vznik jednotlivých architektonických návrhů. Neméně důležitým

výsledkem je vytvoření širokého spektra koncepčních úvah, které pomáhají městu formulovat budoucí rozvojové strategie a zpřesňovat zadání navazujících projektů. Studentské práce se tak stávají cenným podkladem pro další rozhodování samosprávy a současně představují prostor pro ověřování nových myšlenek bez vysokých investičních nákladů.

Příklad spolupráce mezi Magistrátem města Prostějova a Ústavem architektury Fakulty stavební VUT v Brně potvrzuje, že propojení veřejné správy s akademickým prostředím může být oboustranně přínosné. Studenti získávají zkušenosti s řešením reálných úkolů a město současně získává kvalitní analytické i návrhové podklady, které mohou významně ovlivnit jeho další rozvoj.

Do budoucna lze očekávat, že obdobná forma spolupráce bude nacházet stále širší uplatnění i v dalších městech a obcích. Rostoucí důraz na participativní plánování, udržitelný rozvoj a mezioborovou spolupráci vytváří vhodné podmínky pro to, aby se vysoké školy staly přirozenými partnery samospráv při hledání kvalitních a dlouhodobě udržitelných řešení rozvoje měst.

*Ing. arch. Viktor Svojanovský
Ústav architektury a rozvoje sídel
Fakulta stavební VUT v Brně*

Zdroj: Ústav urbanismu, Fakulta stavební VUT v Brně